

Z drugiej strony... O duchowości i uczciwości intelektualnej według Thomasa Metzingera

Przemysław Nowakowski

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
pnowakowski@avant.edu.pl

Przyjęto: 20 września 2013; zaakceptowano: 25 września 2013; opublikowano: jesień 2013.

Prezentowany poniżej tekst niemieckiego filozofa i kognitywisty Thomasa Metzingera można potraktować jak kolejny głos w dyskusji, którą swoim artykułem opublikowanym w poprzednim numerze pisma *Avant* rozpoczęła Natalie Depraz (2013). Dyskusji dotyczącej duchowości, pierwszoosobowego poznania i prawdziwej samowiedzy. Depraz (2013) stara się – od strony fenomenologicznej autoanalizy – rozwikłać zagadkę pierwszoosobowego poznania własnej świadomości. Opisuje kolejne spotkania grup badawczych, kolejne próby kolektywnego oraz indywidualnego zrozumienia tego, co dzieje się w jej świadomości. Natomiast Metzinger sięga do historii filozofii i współczesnej kognitywistyki, stara się wskazać słabości i ograniczenia naszej samowiedzy, wskazuje błędne tropy i mylne ścieżki naszego samopoznania. Prace tych autorów, choć radykalnie się różnią, krążą wokół tych samych dziedzin problemowych.

Jednak ambicje Metzingera (2013) są dużo większe niż Depraz. W swoim bardzo kontrowersyjnym i napisanym z rozmachem eseju szkicuje on aktualną sytuację całej ludzkości, przyczyny tej sytuacji, jak i jej spodziewane skutki (poznawcze zagadnienie związane z groźbą globalnego ocieplenia). Zastanawia się, czym jest duchowość, czy możliwa jest jej zsekularyzowana forma, a szczególnie czy istnieje związek pomiędzy duchowością a uczciwością intelektualną. Jednej i drugiej poświęca w swojej pracy wiele miejsca. Dodatkowo – w duchu tej drugiej – stara się odpowiedzieć na takie pytania jak: czy Bóg istnieje, czy istnieje życie po śmierci oraz czym jest oświecenie. Metzinger nie rozstrzyga – a dlatego, zaraz do tego wrócimy – ale sugeruje możliwe, choć kontrowersyjne odpowiedzi, a także drogi do ich uzyskania.

Jednak, jak sądzę, sednem Metzingerowskiego eseju jest próba ukazania odpowiedzi na pytanie, czym jest, czy też czym powinna być *uczciwość intelektualna*. Jako że dotyczy tego cały esej, wskaźmy tu jedynie jej kilka głównych

cech – dla uzyskania pełnego obrazu czytelnik musi sięgnąć do tekstu Metzingera – a jeżeli się uda, to i ograniczeń.

Uczciwość intelektualna to przede wszystkim *bezwarunkowa uczciwość względem siebie samego*. To rodzaj uczciwości – zdaniem Metzingera – wymagający nie tylko powstrzymywania się od samookłamywania, ale również obowiązek udzielania odpowiedzi na pytania, których wolelibyśmy unikać. Oznacza ciągle i nieustanne poszukiwanie prawdy, nawet kosztem własnego samopoczucia. Dopiero taka uczciwość może stanowić oparcie dla poważnych poszukiwań duchowych oraz – jak się okazuje – badań naukowych. Uczciwość intelektualna to także zobowiązanie do przyjmowania tych tez, za którymi stoją albo dobre argumenty, albo dowody empiryczne – choćby tezy te głosiły coś, na co nie chcemy się zgodzić, coś, co nas rani. I tu widoczna jest szczególnie kontrowersyjna teza tego eseju, czyli twierdzenie, że uczciwość intelektualna jest całkowicie obca wszelkim zorganizowanym religiom. Religie jego zdaniem są ze swej natury dogmatyczne, nieuczciwe intelektualnie, oparte na samooszustwie, a ich podstawowym celem jest zapewnienie komfortu psychicznego swoim wyznawcom. Czytelnikowi pozostawiamy zmierzenie się z tezami i argumentami Metzingera oraz próbę sprawdzenia, na ile są poprawne. Warto jednak zauważyć, że autor ten sam stara się unikać jednoznacznych rozstrzygnięć, próbując tym samym uczynić swój tekst zgodnym z zawartymi w nim rygorystycznymi zasadami wspomnianej uczciwości.

Kończąc ten króciutki wstęp, zauważmy, że newralgicznym punktem dociekań Metzingera jest kwestia naszej ludzkiej skończoności i ograniczoności poznawczej. Metzinger pisze, że skoro jesteśmy istotami o ograniczonych możliwościach poznawczych, to powinniśmy cały czas powątpiewać i negocjować wszystko, czego nie dowiedliśmy. A jednak czy nie uczciwszym jest – właśnie ze względu na naszą skończoność – pozostawienie możliwości istnienia wszystkiego, czego nieistnienia nie dowiedliśmy?⁹¹ Wszystko zależy od tego, jak będziemy rozumieć konsekwencje własnej skończoności.

Biogram:

Thomas Metzinger – filozof i kognitywista pochodzenia niemieckiego (ur. 12.03.1958 we Frankfurcie nad Menem), kierownik grupy zajmującej się filozofią teoretyczną na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jana Gutenberga w Moguncji, a także adiunkt we Frankfurckim Instytucie Zaawansowanych Badań. Jego zainteresowania badawcze koncentrują się wokół filozofii umysłu, kognitywistyki, a ostatnio również (neuro)etyki.

---

⁹¹ Znajdujący się w tekście *króliczka wielkanocnego*, wydaje się być jedynie silnym retorycznie.

Od początku swoich badań Metzinger koncentrował się na problemie świadomości. Jest współzałożycielem organizacji *Association for the Scientific Study of Consciousness* (ASSC), której prezesem był w latach 1994-2007. W latach 2005-2007 był prezesem Niemieckiego Stowarzyszenia Kognitywistycznego. Ponadto jest dyrektorem interdyscyplinarnej grupy badawczej *MIND group* ([www: http://fias.uni-frankfurt.de/mindgroup/](http://fias.uni-frankfurt.de/mindgroup/)).

Wśród licznych publikacji Metzingera można wymienić następujące książki: *Conscious Experience* (1995), *Neural correlates of consciousness: empirical and conceptual issues* (2000), *Being No One* [monografia] (2003) oraz *The ego tunnel* (2009)⁹², a także dziesiątki artykułów (np. B. Lenggenhager, T. Tadi, T. Metzinger i O. Blanke. Video ergo sum: manipulating bodily self-consciousness, *Science*, 317(5841): 1096-9, 2007).

Strona internetowa Thomasa Metzinger:

<http://www.blogs.uni-mainz.de/fb05philosophieengl/thmetzinger/>

Literatura

Depraz, N. 2013. *Utrata znaczenia. Kilka kroków ku „pierwszoosobowej” praktyce fenomenologicznej*, *Avant* T/2013. DOI: 10.12849/40102013.0106.0012

Lenggenhager, B., Tadi, T., Metzinger, T. i Blanke. 2007. Video ergo sum: manipulating bodily self-consciousness, *Science*, 317(5841): 1096-9.

Metzinger, T. 2011. Treść prezentacyjna, w: *Niemiecka analityczna filozofia umysłu*. A. Pacholik-Żurowska, red. Toruń: Wydawnictwo UMK.

Metzinger, T. 2012. Czego psychologowie mogą się dowiedzieć z teorii subiektywności odwołującej się do modelu siebie? A. Niedźwieńska i J. Neckar, red. *Poznaj samego siebie*. Warszawa: Academica 2012.

Metzinger, T. 2013. Duchowość a uczciwość intelektualna, *Avant* (ten numer).

---

⁹² W języku polskim do tej pory ukazały się dwa artykuły: *Czego psychologowie mogą się dowiedzieć z teorii subiektywności odwołującej się do modelu siebie?* zawarty w tomie: *Poznaj samego siebie* pod red. Agnieszki Niedźwieńskiej i Jacka Neckara (Academica 2012) oraz *Treść prezentacyjna* w tomie: *Niemiecka analityczna filozofia umysłu* pod red. Anity Pacholik-Żurowskiej (UMK 2011).